

Nieuwsbrief KOKW

April 2024: nieuwsbrief 2 van 2024

In dit nummer op pagina:

- 1 Voorwoord
- 2 Kringnieuws
- 6 Museum
- 8 Varia
- 10 Kalender

OPROEP

Ontvangt u nog een papieren versie van deze nieuwsbrief?

Graag hadden wij uw e-mailadres ontvangen op info@kokw.be, zodat u voortaan deze nieuwsbrief digitaal kan ontvangen. Bedankt hiervoor.

Voorwoord

Beste leden

Begin juni 2023 mochten we onze Coletazaal openen. Alhoewel de tweede verdieping van het Huis Janssens ter beschikking staat van de KOKW, was het voor het bestuursorgaan van in het begin duidelijk dat we onze rol als Wase gastheer willen opnemen. Laat dus maar 1.000 bloemen bloeien in de zaal die de naam draagt van de echtgenote van Alfons Janssens. Een Grande dame uit de burgerij die zich - zoals in die tijd (en soms nu ook) - opofferde voor het gezin. Maar later daarover meer.

Want wat ik eigenlijk wilde zeggen, is dat deze zaal door verschillende erfgoedspelers al goed gebruikt wordt. Ik denk aan Familiekunde, ik denk aan Erfpunt, ik denk aan Davidsfonds. Het is steeds weer een vreugde om 30 à 40 personen te mogen verwelkomen, die dan komen genieten van Waas erfgoed of andere paleografische cursussen. En even napraten met de lesgever of voordrachtgever met een goed glas Waas streekbier. Je voelt dan die aangename sfeer onder het dak van de tweede verdieping. Mooi zo, laat het erfgoed maar leven. En we mogen ook de hoop uitspreken dat het dossier Annex II in beweging komt, met dank aan het stadsbestuur.

Dat de KOKW moge leven, groeien en die 1.000 bloemen laten bloeien.

Chris De Beer - Voorzitter

KRINGNIEUWS

LEDENUITSTAP - KOKW BEZOEKT DE WAAL-SE HOOFDSTAD NAMEN OP ZATERDAG 4 MEI 2024

Les Bateliers, patriciërswooning gebouwd tussen 1751 en 1753

De NID: Namur Intelligente et Durable

Velen onder jullie schreven in voor de ledenreis op 4 mei 2024 van de KOKW naar de Waalse hoofdstad Namen, ondertussen met een iets gewijzigd programma, maar daarom niet minder interessant.

Voor een aantal onder u, namelijk zij die voor een bezoek aan de Citadel kozen, zal dit gebeuren met drie soorten vervoermiddelen: te land met de autocar, te water met de boottocht op de Maas en de Samber, en in de lucht via de nieuwe téléphérique vanuit het stadscentrum naar de Citadel.

Laat ons hopen dat de weeromstandigheden ervoor zorgen dat dit opnieuw een aangename, interessante leerrijke reis wordt.

Vertrek: stipt 7:45 u.: vertrek Sint-Niklaas Waasland Shopping Center.

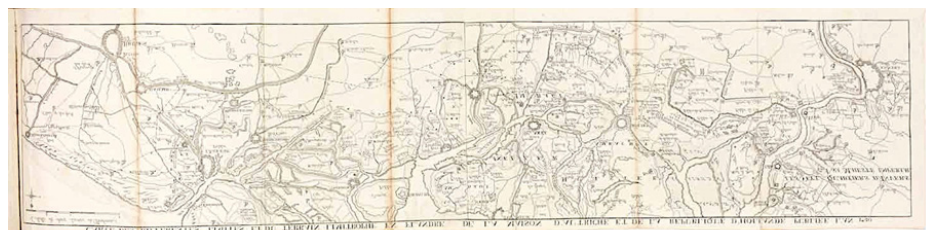
De nieuwe kabellift naar de citadel

NIEUWE AANWINSTEN IN ONZE CARTOGRAFISCHE COLLECTIES

1. OVER ONZE NOORD-GRENS, KAART MET EEN 'AENWYZER OP DE KAERTE'.

de NÉNY, Patrice François, Historische en staetkundige gedenkstukken, der Oostenryksche Nederlanden, Amsterdam / Antwerpen, by C.M. Spanoghe, [c.1785]. 3 dln. In 1 vol. in-8°, 572, [5] pp, vertaald uit het Frans (Mémoires historiques et politiques sur les pays-bas autrichiens). Gegrav. front. (Godin). In het tweede deel een grote uitv. grenskaart 'Carte des différentes limites et du terrain limitrophe en Flandre de la Maison d'Autriche et de la République d'Hollande, publiée l'an 1720' (2 aaneengezette bladen, samen circa 80 cm). Compleet met de uitv. 'Aenwyzer op de kaerte'.

2. *OVER 'LANDMETEN' EN HET GEBRUIK VAN GEOMETRISCHE INSTRUMENTEN OM KAARTEN TE MAKEN, SAMENGEBONDEN MET '100 GEOMETRISCHE VRAAGSTUKKEN EN HUN OPLOSSINGEN'.*

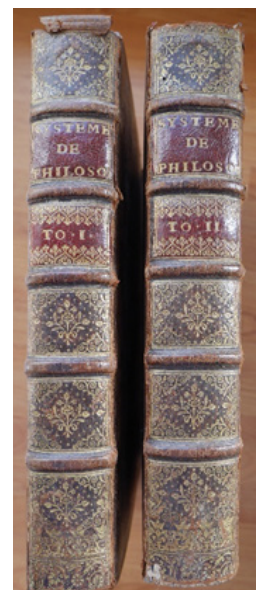
SEMS, Johan; DOU, Jan Pietersz.; CARDINAEL 'Practijck des landmetens - Van het ghebruyck der geometrische instrumenten... desghelijcks caerten maecken'.

Amsterdam, Jan Jansz.z.d. (1612). In-8°, 421, [3] pp. Met twee titelvignetten, 7 (uitvouwbare) platen in kopergravure en talrijke geometrische tekeningen in houtsnede in de tekst. Annotaties op voorste schutblad. Samengebonden met: Sybrand Hansz. CARDINAEL. Hondert geometrische questien met hare solutien. Amsterdam, Jan Jans. In-8°, 118 pp, met talrijke diagrammen in houtsnede. Gebonden in vol perkament uit de tijd.

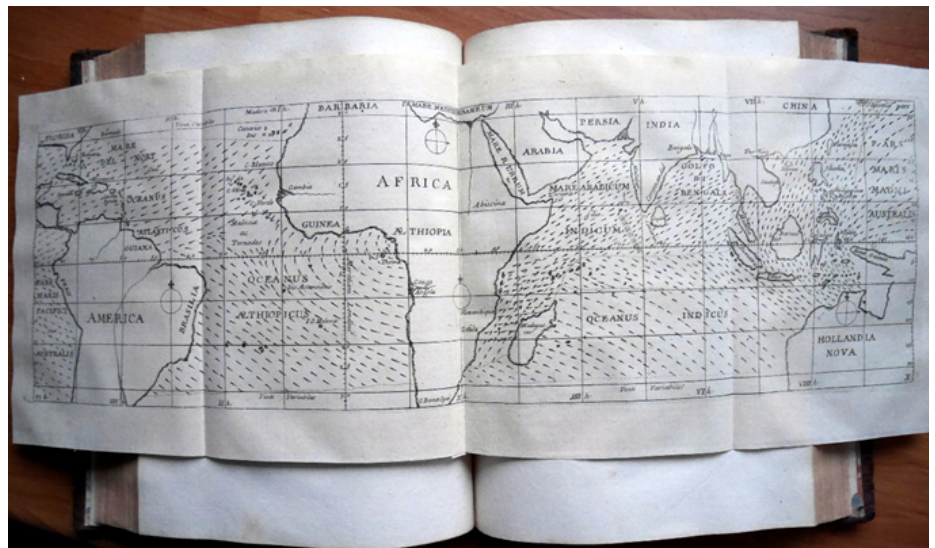
Johan Sems of Semp (1572-1635) was een Nederlandse cartograaf, landmeter en ingenieur. Jan Pietersz. Dou (1615-1682) was 'ongetwijfeld de bekendste landmeter die het Hoogheemraadschap Rijnland ooit gediend heeft'. (Koeman, Geschiedenis van de Kartografie...). Samen schreven ze het werk 'Practijck des lantmetens' (de eerste editie verscheen in 1600). Het werk werd gebruikt bij de ingenieursopleiding, ingericht door Simon Stevin. Het beschreef alles wat de landmeter moest weten, alsmede de nieuwste ontwikkelingen.

3. We kochten ook aan:
"SYSTÈME DE PHILOSOPHIE, CONTENANT LA LOGIQUE, LA MÉTAPHYSIQUE, LA PHYSIQUE ET LA MORALE" VAN PIERRE SYLVAIN REGIS (1632-1707).

Vanaf 1699 was hij lid van de Franse academie der wetenschappen. Sylvain Leroy, ons beter bekend onder de naam Pierre Sylvain Regis, komt in contact met de filosofie van Rene Descartes (1596-1650) en wordt een van zijn grootste verdedigers. Regis neemt alvast de denkbeelden van Descartes over en wordt al eens de Prins van de Cartesiaanse filosofen genoemd. Zoals Gerard Mercator had Descartes het moeilijk met de toen onderwezen filosofie van Aristoteles, leerstof aan de universiteiten van die tijd. Van Descartes kennen we ook twee uitvindingen, een proportioneel kompas en een kompas voor hoekdeling. En zijn de 'wassende breedte' van Gerard Mercator geen spel van verhoudingen? Gerard Mercator had zo zijn eigen manier om tot de bekende resultaten te komen. Maar hoe? Misschien moet iemand het directorium op de kaart 'as usum navigantium' eens beter bestuderen... De wereldbeelden van Tycho Brahe, Copernicus en Galileo Galilei waren voor Descartes geen onbekend terrein en worden door Pierre Sylvain Regis overgenomen. Vandaar onze interesse voor dit werk.

Op deze mooie wereldkaart staan zeestromingen aangegeven.

4. Maar de grootste aanwinst is wel de:

"COSMOGRAPHIA PETRI APIANI, PER GEMMAN FRISIUM APUD LOUANIENTES MEDICU & MATHEMATICUM INSIGNE, IAM DEMUM AB OMNIBUS VINDICATA MENDIS, AC NONNULIS QUOQUE MOCIS AUCTA, FIGURISQUE NONIS ILLUSTRATA; ADDITIS EIUSDEM ARGUMENTI LIBELLIS IPSIUS GEMMAE FRISII".

Samengebonden met het 'Libellus de Locorum' van Gemma Frisius, Antwerpen, 1553. En zijn 'Usus Annuliastronomici, Gemma frisio Mathematico autore' Leuven, 1534. Deze 'cosmographia' is een Parijse uitgave van 1551 bij Vivant Gautherot.

Ze bevat schitterende volvelles (van latijnse volvere) en annotaties op verschillende bladen.

Een volvelle is een neefje van de astrolabe. Volvelles

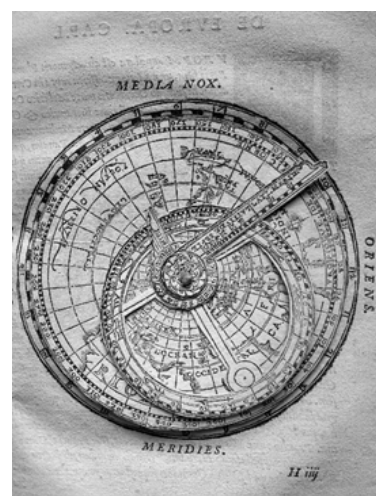
zijn concentrische cirkelschijfjes, draaiend rond hun middelpunt om bij voorbeeld de fasen van de zon en maan te bepalen doorheen het jaar. Astrolabes zijn gemaakt om de positie van hemellichamen te bepalen of te berekenen.

Maar het mooiste uit de Apianus is wel deze wereldkaart waar de naam America op voorkomt.

Schitterende aanwinsten die we konden betalen met de centen van het door de gemeenten van het Land van Waas en de beschermleden gesteunde 'Dokter Van Raemdonck-fonds'.

Onze oprechte dank.

Eddy Maes – Beheerder cartografische collectie KOKW.

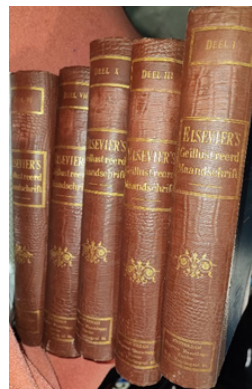
SCHENKING EX LIBRIS A. HASENBROEKE, DOOR DE HEER A. SEGHERS

We kregen voor onze bib:

1. Een volledige Larouse groot formaat , 7 delen plus aanvulling
2. De volledige reeks 'De Seraphinische Palmboom' 12 delen
3. Vijf delen van 'Elsevier's Geillustreerd Maandschrift'.

We kregen ook de eerste 10 delen van Openbaar kunstbezit en de 3 delen van 's Lands Glorie'. Voor deze boeken zoeken we een andere bestemming. Ook een aantal missalen zaten bij de gift.

Onze oprechte dank aan de heer Seghers.

BIBLIOTHEEK EN DOCUMENTATIECENTRUM GESLOTEN OP ZATERDAGVOORMIDDAG VOOR ONBEPAALE DUUR

Als gevolg van de werken aan het Huis Janssens en de annexen is de leeszaal voor onbepaalde duur gesloten. Tot onze spijt kunnen we gedurende deze periode geen bezoekers in de leeszaal ontvangen.

Gelieve voor dringende opzoeken/vragen een afspraak te maken via info@kokw.be. Dan wordt bekeken of wij u digitaal alsnog kunnen verder helpen. Alvast bedankt voor uw begrip.

SCHENKINGEN AAN DE K.O.K.W.

Heb je documenten, foto's, filmmateriaal of voorwerpen, waarvan je denkt dat die voor onze Oudheidkundige Kring of voor de inwoners van het Waasland interessant zijn of zelfs van onschatbare historische waarde? Heb je zelf niet de ruimte of heb je zelf geen mogelijkheid om het bij te houden en wil je toch dat het bewaard blijft voor het nageslacht? Dan zijn wij steeds zeer dankbaar voor het vertrouwen dat in onze Kring gesteld wordt om dit in jouw plaats te doen.

Indien je een schenking wil doen, kan je ons contacteren via een bestuurslid of via info@kokw.be. We contacteren je dan zo snel mogelijk om concreet af te spreken.

ACTIVITEITEN STEDELIJKE MUSEA

MERCATORLEZING 'IK = CARTOGRAAF' DOOR JEROEN THEUNISSEN – DONDERDAG 25 APRIL 2024 OM 20U. IN MERCATORMU- SEUM

Foto: Stephan Vanfleteren

Toen hij een jaar of twintig was, vond Jeroen Theunissen in een reiswinkeltje een kaart van Europa waarop dikke purperen lijnen langeafstandswandelingen markeerden. Als de schrijver jaren later last krijgt van melancholie, angstaanvallen en depressies, en zich gevangen voelt in een mislukkend huwelijk, laat hij alles en iedereen achter, ook en vooral zijn twee kinderen, en begint aan een zes maanden durende wandeltocht van Zuidwest-Ierland tot aan de Bosporus. *Ik = cartograaf*, het boek dat uit deze wandeltocht voortkwam, werd bij verschijning overal geprezen als een bijzonder rijk en veelzijdig reisverslag. Het is niet één boek, maar vele boeken ineen. Een verslag van een wandeltocht en een onhandige poging om onze snel veranderende wereld vast te grijpen. Een verhaal over een man die halsoverkop wegvlucht van zijn verantwoordelijkheden, terugkomt en probeert een woonplek voor zijn kinderen te creëren. In *Ik = cartograaf* tekent Jeroen Theunissen een persoonlijke kaart van Europa, het continent dat hij graag zijn thuis wil noemen. Jeroen zal ons meenemen in de wereld van zijn boek, vertellen over zijn wandeltocht, zijn liefde voor kaarten en waarom het zo jammer is als we op een dag – netjes gestuurd door onze gps – niet meer verdwalen.

MERCATORLEZING 'OUDE KAARTEN LEZEN' DOOR PROF. DR. BRAM VANNIEUWENHUYZE – DONDERDAG 23 MEI 2024 OM 20U. IN MERCATORMUSEUM

Er zijn ontelbare oude kaarten bewaard en je kan deze op talloze manieren lezen en interpreteren. Dus hoe begin je daaraan? Het boek 'Oude kaarten lezen. Handboek voor historische cartografie', dat vorig jaar verscheen, zet je op weg. Tijdens deze lezing lichten auteurs Marissa Griffioen en Bram Vannieuwenhuyze enkele aspecten en methoden toe aan de hand van concrete voorbeelden uit de kaartenverzameling van de Koninklijke Oudheidkundige Kring van het Land van Waas.

Beeld: Nationaal Archief in Den Haag

MERCATORLEZING 'KAARTEN DIE GRENZEN VERLEGGEN' DOOR DRS. ANNE-RIEKE VAN SCHAİK – DONDERDAG 30 MEI 2024 OM 20U. IN MERCATORMUSEUM

Verhalen achter de cartografische collectie van The Phoebus Foundation. Een oude kaart geeft niet alleen een gebied en historische situatie weer, maar leidt ook eindeloos tot nieuwe vragen, discussies en duidingen. In haar nieuwe boek 'Grensverleggers. Kaarten uit de Lage Landen, 1500-1900' (verschijnt bij Hannibal Books in mei 2024) duikt kaarthistorica en promovenda Anne-Rieke Van Schaik in de verhalen achter uiteenlopende kaarten, prenten, atlanten, globes en instrumenten uit de wereldvermaarde collectie van The Phoebus Foundation in Antwerpen. De objecten vertellen de glorieuze passages uit de geschiedenis van de cartografie, maar ook de schaduwzijden, van het gevecht tegen het water en de Tachtigjarige Oorlog tot koloniale expansie en de Belgische onafhankelijkheidsstrijd. Bekende kaartenmakers als Gerard Mercator, Abraham Ortelius en Joan Blaeu passeren de revue, naast vele anonieme landmeters en cartografen. Of we nu een oud, onbekend redegezicht van de haven van Antwerpen voor ons hebben of een monumentale metershoge wandkaart, ze bieden een inkijkje in hoe men vroeger de complexe, weerbarstige wereld om zich heen probeerde te vatten. Aan de hand van elf thema's verkent Van Schaik de objecten uit de collectie, zoals landmeten en manuscriptkaarten, stedelijke cartografie, zeekaarten en navigatie-instrumenten, nieuws, geschiedschrijving en wetenschap. Deze invalshoeken tonen de diversiteit van de collectie, maar presenteren ook een rijkgeschaard beeld van de geschiedenis van de cartografie in de Nederlanden.

VARIA

ERFGOEDDAG 2024

Duid zondag 21 april 2024 al met stip aan in je agenda! Dan is het namelijk weer tijd voor Erfgoeddag, de hoogdag van de Vlaamse cultureel-erfgoedsector. Dit jaar gaan we op zoek naar wat een huis tot een (echte) thuis maakt. Ogenschijnlijk een doodeenvoudige vraag, maar schijn bedriegt. Want uit wat bestaat dat, dat thuisgevoel? Erfgoeddag op 21 april 2024 zoekt uit wat het gewone zo bijzonder maakt, vroeger en nu. Een dag vol gevoelens, wetenswaardigheden, zintuigelijke ervaringen, ontdekkingen en vragen over uw nabije buurt, verbondenheid, migratie, reizen en nog veel, veel meer!

Nieuwsgierig naar het programma? Je ontdekt alle Wase activiteiten in de programmakrant: <https://www.erfgoedcelwaasland.be/wp-content/uploads/2024/03/23PR0619-Erfgoedkrant-Waasland-HR-2.pdf>.

Graag een papieren versie van de krant? Die is te vinden op verschillende plekken in jouw stad of gemeente of bij de Erfgoedcel Waasland.

TOERISME VLAANDEREN ONTHULT TOEKOMSTPLANNEN VOOR GRAVENTOREN EN GETIJDENMOLEN IN RUPELMONDE

Toerisme Vlaanderen heeft de knoop doorgehakt over de toekomstige bestemming van de Graventoren en de getijdenmolen in Rupelmonde. In de getijdenmolen zal de bijzondere geschiedenis van het erfgoedgebouw centraal staan en er zal ook ruimte zijn voor kleinschalige evenementen. De Graventoren zal zo toegankelijk mogelijk worden voor iedereen en het verhaal van de bekendste inwoner van Rupelmonde Mercator vertellen. De herbestemmingswerken starten ten vroegste in 2026.

Toerisme Vlaanderen heeft sinds begin vorig jaar de getijdenmolen en de Graventoren in Rupelmonde in erfpacht voor respectievelijk 27 en 40 jaar. Die termijnen kunnen later nog verlengd worden. Bedoeling is om op beide sites het verhaal van Mercator en van de Scheldevallei beter bekend te maken in binnen- en buitenland.

Vorig jaar sloeg Toerisme Vlaanderen de handen in elkaar met bewoners, ondernemers, molenaars, verenigingen en de gemeente Kruibeke om alle kennis en ideeën rond de Graventoren en getijdenmolen samen te brengen. Een jaar lang actief luisteren, onderzoeken, voorstellen delen en ontwerpen leverde een aantal mogelijke toekomstscenario's op. De deelnemers spraken een duidelijke voorkeur uit voor een herstellende en maalvaardige getijdenmolen en zagen vooral een tentoonstellingsfunctie voor de Graventoren. In de getijdenmolen komt een 'molengerichte' beleving

(met informatie over de geschiedenis en waarde van de molen toen en nu), maar ook ruimte voor kleinschalige evenementen. In de molenaarswoning komen unieke logies voor een verblijf vol bijzondere ervaringen. Op de site van de molen komt ook horeca, die complementair zal zijn aan het huidige aanbod. De Graventoren komt in een tweede fase aan bod, omdat die site wat meer tijd en onderzoek vergt. De ambitie is daar om de toren zo toegankelijk mogelijk te maken voor iedereen en ruimte te hebben voor het 'verhaal van de plek', Mercator en lokale partners.

De toekomstige invulling van beide sites zal dus niet alleen in het teken staan van geboren en getogen Rupelmondenaar Mercator (1512-1594), die maanden opgesloten zat in het toenmalige Gravenkasteel voor ketterij, maar ook en vooral in het teken van de rijke geschiedenis van de plek. Denken we bijvoorbeeld aan de gebeurtenissen in de 16e eeuw, die zowel turbulente momenten als tijden van welvaart en werkgelegenheid kende dankzij de getijdenmolen en het Gravenkasteel. Thema's zoals openheid, vrijheid van mening, verbinding en gastvrijheid zullen dan ook een belangrijke rol spelen in het toekomstplaatje.

De herbestemmingswerken starten ten vroegste in 2026. Tijdens de werken gaan de getijdenmolen en de Graventoren niet dicht. Beide sites blijven verder beschikbaar voor de lokale gemeenschap en voor de bezoekers.

HEIMOLENHERDENKING PINKSTERMAANDAG - BEDEVAART ONZE LIEVE VROUW VAN DEN IJZER - MAANDAG 20 MEI 2024 OM 11U., KAPEL HEIMOLEN

Bij het uitbreken van de Grote Oorlog zwoeren 17 jongens uit de wijk Heimolen een plechtige belofte: bij hun behouden terugkeer van de oorlog zouden ze thuis een kapel bouwen uit dankbaarheid voor moeder Maria. De 17 jongens overleefden de oorlog en bouwden samen, zoals beloofd, de Heimolenkapel.

We herdenken hun belofte elk jaar op Pinkstermaandag, en dit al meer dan 100 jaar! Graag nodigen we u uit op maandag 20 mei om 11u. aan de Kapel te Heimolenhoek 4, 9100 Sint-Niklaas, voor een korte gebedsviering en herdenking. Achteraf is er gelegenheid tot bijpraten met een hapje en drankje. We hopen veel buurtbewoners, nabestaanden van de 17 soldaten en sympathisanten te mogen verwelkomen!

Het Heimolencomité

KALENDER

- Zaterdag: Bibliotheek en documentatiecentrum gesloten op zaterdagvoormiddag voor onbepaalde duur als gevolg van de werken aan het Huis Janssens en annexen.
- Zondag 21 april 2024: Erfgoeddag - Thema 'Thuis'.
- Donderdag 25 april 2024 om 20u.: Mercatorlezing 'Ik = cartograaf' door Jeroen Theunissen in Mercatormuseum.
- Zaterdag 4 mei 2024: Ledenreis naar Namen – VOLZET.
- Donderdag 23 mei 2024 om 20u.: Mercatorlezing 'Oude kaarten lezen' door Prof. Dr. Bram Van-nieuwenhuyze in Mercatormuseum.
- Donderdag 30 mei 2024 om 20u.: Mercatorlezing 'Kaarten die grenzen verleggen' door Drs. Anne-Rieke Van Schaik in Mercatormuseum.

MET DANK AAN:

Met steun van de

